Artikel 6:13 Awb: de stand van de rechtspraak

MR. R.J. BOOGERS EN MR. R.E. WANNINK

Artikel 6:13 Algemene wet bestuursrecht (Awb) bepaalt dat geen beroep kan worden ingesteld bij de bestuursrechter indien door een belanghebbende – kort gezegd – (verwijtbaar) geen zienswijze naar voren is gebracht of bezwaar of (administratief) beroep is ingesteld. Artikel 6:13 Awb bevat dus een formeel ontvankelijkheidsvereiste. Door de koerswijziging van de Afdeling ten aanzien van de onderdelenfuik is het artikel opnieuw in de belangstelling komen te staan. Ook de toepassing van de bestuurlijke lus leidt tot vragen in verband met artikel 6:13 Awb. In dit artikel gaan wij nader in op deze ontwikkelingen en staan wij met name stil bij de recente rechtspraak ten aanzien van artikel 6:13 Awb. Allereerst gaan wij in op de 'fuiken'. Daarna staan wij stil bij recente rechtspraak in het kader van de verwijtbaarheid uit artikel 6:13 Awb.

Inleiding

Zoals aangegeven, bevat artikel 6:13 Awb een formeel ontvankelijkheidsvereiste voor beroep bij de bestuursrechter. Artikel 6:13 Awb luidt:

"Geen beroep bij de bestuursrechter kan worden ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen zienswijzen als bedoeld in artikel 3:14 naar voren heeft gebracht, geen bezwaar heeft gemaakt of geen administratief beroep heeft ingesteld."

Na de wetswijziging van 26 mei 2005, die in werking is getreden op 1 juli 2005, kent artikel 6:13 Awb twee elementen. Een formeel vereiste, er moet eerst een zienswijze worden ingediend of bezwaar of beroep worden ingesteld; en een inhoudelijk vereiste, bij de bestuursrechter kunnen geen andere besluitonderdelen worden bestreden dan die door de ingediende zienswijze worden bestreken.

Een redelijke uitleg van artikel 6:13 Awb brengt volgens de wetgever bij openbaar voorbereide besluiten dan ook met zich mee dat van betrokkenen mag worden verlangd dat zij duidelijk maken op welke onderdelen van het ontwerpbesluit de naar voren gebrachte zienswijzen betrekking hebben. Bij deze besluiten zal het beroep bij de rechter zich dus niet kunnen richten tegen onderdelen ten aanzien waarvan in de bestuurlijke voorfase in het geheel geen zienswijzen of bezwaren naar voren zijn gebracht. Anderzijds betekent het in 2005 gewijzigde artikel 6:13 Awb dat de belanghebbende in beroep bij de rechter ter zake van onderdelen van het besluit die ook reeds in de bestuurlijke fase ter discussie zijn gesteld, in beginsel nieuwe gegevens, beroepsgronden of bewijsmiddelen kan inbrengen, tenzij de belanghebbende redelijkerwijs kan worden verweten deze niet eerder te hebben ingebracht.

Onderdelenfuik

Daarmee was de discussie omtrent de 'onderdelenfuik' geboren. Er is in de loop van de tijd behoorlijk veel kritiek geleverd op deze fuik. Niet alleen zou de 'onderdelenfuik' niet zijn af te leiden uit de letterlijke tekst van het artikel, maar ook zou de 'onderdelenfuik' op gespannen voet staan met de gewenste definitieve geschilbeslechting. De praktijk wees immers al tamelijk snel uit dat bezwaarschriften en zienswijzen dusdanig ruim werden geformuleerd dat werd uitgesloten dat in de rechterlijke fase in 'de fuik werd gezwommen'. Een voorbeeld daarvan is de uitspraak van de Afdeling van de Raad van State (Afdeling) van 26 september 2012 waarin appellant ontvankelijk werd verklaard, omdat de zienswijze van appellant zich richt tegen het bestemmingsplan 'in zijn geheel' en dus ook op het bezien van alternatieve locaties.[1]

In de praktijk leidde de onderdelenfuik al snel tot de nodige vragen. In het milieurecht was de Afdeling aanvankelijk van mening dat de verschillende categorieën milieugevolgen als onderdeel gekwalificeerd moesten worden. Dat betekende dat licht een ander onderdeel was dan bijvoorbeeld geluid. Ging er in de zienswijze dus aandacht uit naar licht maar niet

1 ABRvS 26 september 2012, zaaknummer 201203380/1/R2.

naar geluid, dan was de belanghebbende niet ontvankelijk voor zover in beroep beroepsgronden met geluid waren aangevoerd. Immers, er was voor dat onderdeel geen voorprocedure gevoerd. Op deze lijn is de Afdeling in haar uitspraak van 9 maart 2011 teruggekomen.[2] De Afdeling overweegt over de toepassing van artikel 6:13 Awb ten aanzien van de beslissingen over de aanvaardbaarheid van de verschillende categorieën milieugevolgen, die in een omgevingsvergunning zijn vervat, als volgt.

"Onder het recht dat voor de invoering van de Wabo gold, moest het bevoegd gezag ook bij beslissingen over een vrijstelling met het oog op de verlening van een bouwvergunning onder omstandigheden de aanvaardbaarheid van verschillende categorieën milieugevolgen voor het woon- en leefklimaat beoordelen. De rechtspraak vatte die beoordelingen voor de toepassing van artikel 6:13 van de Awb niet als besluitonderdelen op. Tekst noch geschiedenis van de Wabo geeft aanleiding die lijn te wijzigen. Dit betekent dat, als met betrekking tot een omgevingsvergunning – als bedoeld in artikel 2.1, eerste lid, aanhef en onder a, in samenhang met c, van de Wabo – voor het bouwen in strijd met een bestemmingsplan eerst in beroep gronden over bijvoorbeeld geluid worden aangevoerd, er ook onder de Wabo geen aanleiding is het beroep ter zake van die toestemming in zoverre niet-ontvankelijk te verklaren.

Als de desbetreffende omgevingsvergunning tevens een – in artikel 2.1, eerste lid, aanhef en onder e, van de Wabo, bedoelde – toestemming tot het oprichten, veranderen of in werking hebben van een inrichting bevat en het beroep zich ook tegen deze toestemming richt, ligt het niet in de rede ter zake van deze toestemming wel te beslissen dat het beroep wegens het eerst in beroep aanvoeren van gronden over geluid in zoverre niet-ontvankelijk is. Daarom ziet de Afdeling, in aanmerking genomen dat tekst noch geschiedenis van de Wabo in een andere richting wijst, aanleiding beslissingen over de aanvaardbaarheid van de verschillende categorieën milieugevolgen die in een besluit over een omgevingsvergunning zijn vervat, voor de toepassing van artikel 6:13 van de Awb niet als besluitonderdelen aan te merken."

Verschillende categorieën milieugevolgen zijn dus geen verschillende besluitonderdelen. Als er eerder is gesproken over licht mag ook later in de procedure alsnog geklaagd worden over geluid.[3] De toepassing van artikel 6:13 Awb is door de Afdeling dus beperkt. Inmiddels is deze lijn vaste jurisprudentie geworden.[4]

Grondenfuik

Naast de onderdelenfuik is er ook de bekende 'grondenfuik'. De grondenfuik houdt in dat een beroep alleen kan worden ingesteld tegen onderdelen van het besluit waartegen de zienswijze van de desbetreffende belanghebbende zich had gericht. Deze grondenfuik heeft in de afgelopen jaren een sterke ontwikkeling doorgemaakt. In de jurisprudentie is vaak terug te zien dat het niet-ontvankelijk verklaren van een beroep voor zover het de gronden betreft die niet reeds in bezwaar zijn aangevoerd, geen steun vindt in het recht, in het bijzonder artikel 6:13 Awb. Noch uit de wet noch uit enig rechtsbeginsel vloeit voort dat gronden die niet expliciet in bezwaar zijn aangevoerd, vanwege die enkele omstandigheid buiten de inhoudelijke beoordeling van het beroep zouden moeten blijven.[5] Zo overweegt de Afdeling in de uitspraak van 7 augustus 2013[6] dat appellant in zijn zienswijze bezwaren heeft gericht tegen het plandeel met de bestemming 'verkeer'. Nu hij dit plandeel heeft bestreden kan hij daartegen ook gronden aanvoeren die hij niet in de zienswijze naar voren heeft gebracht.[7]

De praktijk wees snel uit dat bezwaarschriften en zienswijzen dusdanig ruim werden geformuleerd dat werd uitgesloten dat in de rechterlijke fase in 'de fuik werd gezwommen'

Ook de wetgever wenste met de wijziging van artikel 6:13 Awb in 2005 de grondenfuik af te schaffen.[8] De vraag is dan ook welke rol de grondenfuik in het licht van artikel 6:13 Awb nog heeft anno 2013. Wij willen wijzen op twee uitspraken van de Afdeling waarin de grondenfuik recent aan de orde werd gesteld. Uit deze uitspraken blijkt dat de grondenfuik nog steeds bestaat, zij het in afgeslankte vorm.

Grondenfuik bij zelfstandige weigeringsgrond

Allereerst bespreken wij de uitspraak van 5 september 2012 waarin de minister van VWS een Wob-verzoek heeft geweigerd op grond van zowel het belang van de opsporing en vervolging van strafbare feiten (artikel 10 lid 2 onder c Wob) alsmede het belang van inspectie, controle en toezicht door het bestuursorgaan (artikel 10 lid 2 onder d Wob). Beide gronden kunnen het besluit zelfstandig dragen. Appellant richt zich in het bezwaar echter uitsluitend op de c-grond en laat de d-grond dus onbesproken. De rechtbank vernietigt vervolgens het besluit met als argument dat de c-grond het besluit niet kan dragen. In hoger beroep overweegt de Afdeling vervolgens dat de minister in bezwaar de d-grond niet heeft prijsgegeven en omdat deze grond in bezwaar niet is bestreden, moet in rechte worden uitgegaan van de juistheid ervan en kan het besluit dus wel in stand blijven op de d-grond.

2 ABRvS 9 maart 2011, zaaknummer 201006983/1.
3 Binnen de grenzen van de goede procesorde.
4 Zie bijv. ABRvS 3 juni 2013, ECLI:NL:RVS:2013:103 en ABRvS 26 juni 2013, ECLI:NL:RVS:2013:28.
5 ABRvS 8 september 2004, *AB* 2004, 392.
6 ABRvS 7 augustus 2013, ECLI:NL:RVS:2013:628.
7 De goede procesorde begrenst wel de mogelijkheden om op een laat moment in de procedure met nieuwe gronden te komen.
8 *Kamerstukken II* 2004/05, 29 421, nr. 11.

Uit deze uitspraak moet worden afgeleid dat in het geval in bezwaar een zelfstandig dragende weigeringsgrond niet is bestreden, in rechte moet worden uitgegaan van de juistheid van die grond. Daarmee lijkt er toch weer sprake te zijn van een grondenfuik. Wij menen dat Widdershoven in zijn annotatie bij deze uitspraak terecht opmerkt dat de Afdeling met deze regel een specifieke grondenfuik creëert tussen bezwaar en beroep bij de rechter.[9] Deze fuik is specifiek, omdat zij alleen betrekking heeft op het niet in bezwaar aanvoeren van gronden tegen een zelfstandig dragende weigeringsgrond. Het gaat in deze casus om een Wob-besluit dat gericht is op één rechtsgevolg en niet kan worden onderverdeeld in verschillende onderdelen. Waarom zou de appellant zich in beroep dan niet alsnog kunnen beroepen op het feit dat zij zich eveneens niet kan verenigen met de d-grond? Dit is opvallend, mede in het licht van de bedoeling van de wetgever en het feit dat uit de wet noch uit enig rechtsbeginsel voortvloeit dat gronden die niet expliciet in bezwaar zijn aangevoerd, vanwege die enkele omstandigheid buiten de inhoudelijke beoordeling van het beroep zouden moeten blijven.

Grondenfuik na toepassing bestuurlijke lus
De tweede uispraak waar wij aandacht voor willen vragen, betreft de uitspraak van de Afdeling van 12 juni 2013[10] waarin de grondenfuik centraal staat na toepassing van de bestuurlijke lus. In die procedure had het college de door de Afdeling in haar tussenuitspraak geconstateerde gebreken hersteld. Gelet op het belang van een efficiënte geschilbeslechting, dat ook ten grondslag ligt aan artikel 6:13 Awb, alsmede de rechtszekerheid van partijen, kan niet worden aanvaard dat na de tussenuitspraak nieuwe beroepsgronden worden aangevoerd die reeds tegen het oorspronkelijke besluit naar voren hadden kunnen worden gebracht. In deze uitspraak had appellant in beroep een aantal vergunningvoorschriften aan de kaak gesteld. Na de tussenuitspraak en het herstel van de gebreken, voert appellant echter nog verweer tegen een aantal niet eerder genoemde vergunningsvoorschriften. Dit verweer blijft dus buiten beschouwing nu onder meer artikel 6:13 Awb zich daartegen verzet.

De vraag is dan ook welke rol de grondenfuik in het licht van artikel 6:13 Awb nog heeft anno 2013

De neiging om nieuwe gronden aan te voeren nadat het gebrek is hersteld is wellicht ook groot. In artikel 8:51b lid 3 Awb is immers bepaald dat partijen na herstel van het gebrek nog een zienswijze naar voren kunnen brengen over de wijze waarop het bestuursorgaan het gebrek heeft hersteld. In een dergelijke reactie is dus geen plaats voor nieuwe gronden en geldt de grondenfuik. Overigens, al zou de grondenfuik niet gelden, is het de vraag in hoeverre het dusdanig laat voeren van dit verweer zich nog verhoudt met de eisen van de goede procesorde. Indien appellant zich ook al eerder op deze gronden had kunnen beroepen, komt de aanvulling op gespannen voet te staan met de eisen van een goede procesorde.

Verwijtbaarheid in de zin van artikel 6:13 Awb

Een heel ander onderdeel van artikel 6:13 Awb betreft de vraag wanneer een appellant (al dan niet) kan worden verweten dat hij geen zienswijze heeft ingediend of bezwaar of beroep heeft ingesteld. De jurisprudentie op dat punt is tamelijk casuïstisch. Wij beperken ons tot recente rechtspraak die een aardig overzicht geeft van de 'verwijtbaarheid' waar artikel 6:13 Awb op doelt.

Gewijzigde vaststelling bestemmingsplan
Een vaak terugkerende discussie in het kader van artikel 6:13 Awb is de situatie waarin door een belanghebbende tegen het ontwerpbestemmingsplan geen zienswijze is ingediend, omdat zijn belang pas is ontstaan na vaststelling van het gewijzigde bestemmingsplan. Die situatie deed zich onder meer voor in een uitspraak van de voorzitter van de Afdeling van 12 augustus 2013.[11] Nu voor verzoeker gelet op de wijziging in elk geval de schijn kon zijn gewekt dat het plan wat het betreffende perceel betreft ten opzichte van het ontwerp ten nadele van hem was vastgesteld, verwacht de voorzitter dat de Afdeling in de bodemprocedure zal oordelen dat verzoeker redelijkerwijs niet kan worden verweten dat hij geen zienswijze tegen het ontwerp heeft ingediend. Opmerkelijk in dit geval is het feit dat de voorzitter spreekt over de 'schijn', hetgeen kennelijk voldoende is om verzoeker ontvankelijk te verklaren.

Tenaamstelling
Een processtuk moet ook op de juiste naam zijn gesteld. In een recente uitspraak deed zich de situatie voor dat bezwaar was gemaakt door ING Car Lease. Appellant stelde zich op het standpunt dat het bezwaar abusievelijk op naam van ING Car Lease was ingesteld maar bedoeld was om het op zijn naam in te dienen. Het zou om een verschrijving gaan. Het door ING Car Lease ingediende bezwaarschrift gaf volgens de Afdeling echter op geen enkele wijze blijk van het feit dat dit ook appellant moest worden toegedicht. Anders dan appellant betoogt, geeft ook het geschetste verloop van de procedure daar geen blijk van. Een andersluidend oordeel zou de bepaling van artikel 6:13 Awb zinledig maken, aldus de Afdeling. Een beroep zou dan immers, ongeacht door wie het bezwaar is ingediend, altijd ontvankelijk zijn indien het door dezelfde persoon is ingediend als het verzoek. Artikel 6:13 Awb vereist nu juist dat de persoon die het verzoek heeft gedaan, zelf bezwaar maakt, alvorens hij of zij beroep instelt.[12]

9 ABRvS 5 september 2009, *AB* 2012, 362.
10 ABRvS 12 juni 2013, *AB* 2013, 239, zie ook bijvoorbeeld ABRvS 21 augustus 2013, ECLI:NL:RVS:2013:798 en ABRvS 10 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:193.
11 Vz. ABRvS 12 augustus 2013, ECLI:NL:RVS:2013:843.
12 ABRvS 21 augustus 2013, zaaknummer ECLI:NL:RVS:2013:871.

Die discussie speelde ook in een uitspraak van de Afdeling van 31 juli 2013 waar het twee aparte rechtspersonen betrof met uiteenlopende doelstellingen. De reeds ingediende zienswijze van de Monumentenstichting kon om die reden niet tot die van de B.V. Exploitatie Kasteel Oud-Wassenaar worden gemaakt, welke rechtspersoon geen zienswijze had ingediend.

In een ander verband, maar waar het eveneens de tenaamstelling betrof, is de uitspraak van de Afdeling van 21 augustus 2013[13] interessant. In deze uitspraak was door het college van B&W van de gemeente Breda een omgevingsvergunning verleend voor het in gebruik nemen van een parkeerpark ten behoeve van ambulante detailhandel op het perceel Chasseéveld te Breda. Het daartegen ingestelde beroep door appellanten werd door de voorzieningenrechter niet-ontvankelijk verklaard. Appellanten betogen vervolgens dat de voorzieningenrechter heeft miskend dat het college de voor het besluit vereiste openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in artikel 3.4 Awb ten onrechte niet heeft gevolgd, nu het definitieve besluit, in tegenstelling tot het ontwerpbesluit, niet op naam van belanghebbende maar op naam van het gemeentebestuur van Breda is gesteld. Zij betogen dat die gewijzigde tenaamstelling in het definitieve besluit de voorzieningenrechter aanleiding had moeten geven tot het oordeel dat hen redelijkerwijs niet kon worden verweten geen zienswijze tegen het ontwerpbesluit te hebben ingediend. De Afdeling volgt appellanten niet in die stelling. Het definitieve besluit is ongewijzigd ten opzichte van het ontwerpbesluit. Het ontwerpbesluit is op de juiste wijze ter inzage gelegd en nu het een concurrent van appellanten betrof, was er voor hen des te meer reden om op te komen tegen dat besluit. Het betoog van appellanten dat met de andere tenaamstelling ook de inhoud en strekking van de omgevingsvergunning wijzigen, wordt niet gevolgd. De Afdeling bevestigt de uitspraak van de voorzieningenrechter. Terecht naar onze mening. Een en ander zou anders zijn als het definitieve besluit op onderdelen wijzigt waardoor appellanten wel in hun belangen zijn geschaad.

Rechtspersoon opgericht na verstrijken termijn
Wat nu indien de rechtspersoon pas is opgericht nadat de termijn voor het indienen van een zienswijze is verstreken? Die vraag deed zich voor in uitspraken van de Afdeling van 10 juli 2013[14] en 3 juli 2013.[15] De Afdeling overweegt in beide zaken dat het niet met het wettelijk stelsel verenigbaar is dat in een later stadium van de procedure opgerichte rechtspersonen zich in de procedure kunnen mengen. Daarbij betrekt de Afdeling dat het belang waarvoor de rechtspersonen opkomen reeds bestond ten tijde van de termijnen voor het indienen van zienswijzen. Dat de rechtspersonen pas zijn opgericht na die termijn, terwijl dat ook daarvoor had gekund, dient voor risico van de rechtspersoon te komen.

(On)juiste voorlichting van bestuursorgaan over termijnen
Een in de rechtspraak regelmatig terugkerende casus is de niet of te laat ingediende zienswijze als gevolg van een onjuiste voorlichting over de termijn door een ambtenaar. Zo ook in een casus van 26 augustus 2013 die voorlag bij de Rechtbank Midden-Nederland.[16] Op 11 april 2013 heeft belanghebbende zijn zienswijze bij het gemeentehuis afgegeven. Dat betekende dat appellant de zienswijze buiten de wettelijke termijn had ingediend. Gelet op de te late indiening komt de vraag aan de orde of het niet (tijdig) naar voren brengen van een zienswijze redelijkerwijs aan belanghebbende kon worden verweten in de zin van artikel 6:13 Awb.

Gelet op het belang van een efficiënte geschilbeslechting kan niet worden aanvaard dat na de tussenuitspraak nieuwe beroepsgronden worden aangevoerd

Belanghebbende heeft daarover verklaard dat zij door het bestuursorgaan onjuist is voorgelicht over het einde van de zienswijzetermijn. Zo zou haar tweemaal telefonisch zijn medegedeeld dat zij op 11 april 2013 nog een zienswijze kon indienen. Meer precies gaf de ambtenaar aan dat de zienswijze uiterlijk op 11 april 2013 voor twaalf uur binnen moest zijn. Belanghebbende had dit echter opgevat als 12:00 uur ('s-middags), terwijl de ambtenaar doelde op 24:00 uur. De rechtbank vindt dat belanghebbende niet onjuist is voorgelicht en bij gebrek aan een nadere onderbouwing van belanghebbende wordt het beroep niet-ontvankelijk verklaard. Deze uitspraak bevestigt maar weer eens dat de eigen verantwoordelijkheid van een belanghebbende een belangrijke rol speelt en niet snel met de beschuldigende vinger naar het bestuursorgaan kan worden gewezen.

Toezenden (ontwerp)besluit aan belanghebbenden?
Een ander punt dat vaak terugkomt in de rechtspraak is de vraag of een (ontwerp)besluit aan belanghebbenden toegezonden had moeten worden. In een uitspraak van de Afdeling van 3 juli 2013[17] betoogt appellant dat nu het besluit tot bepaalde belanghebbenden is gericht, het ontwerp voorafgaand aan de terinzagelegging aan de belanghebbenden had moeten worden verzonden. De Afdeling verwijst vervolgens naar haar uitspraak van 11 april 2012 (zaaknummers 201201672/1R1 en 201201672/2/R1) waarin is overwogen dat een bestemmingsplan zich niet

13 ABRvS 21 augustus 2013, zaaknummer 201203896/1/A1.
14 ABRvS 10 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:212.
15 ABRvS 3 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:146, zie ook ABRvS 21 juni 2013, ECLI:NL:RVS:2013:99.
16 Rechtbank Midden-Nederland 26 augustus 2013, ECLI:NL:RBMNE:2013:3534.
17 ABRvS 3 juli 2013, ECLI:NL:RVS:2013:152.

richt tot een of meer belanghebbenden en dat geen plicht bestaat belanghebbenden het ontwerpplan toe te zenden of daarvan in kennis te stellen. De Afdeling ziet ook niet in dat het college op grond van enige wettelijke bepaling gehouden was appellant in kennis te stellen van het ontwerpplan. Het behoorde tot de eigen verantwoordelijkheid van appellant om op de hoogte te zijn en te blijven van de bestemmingsplanprocedure en uit de daartoe geëigende publicatie kennis te nemen van de voor hem van belang zijnde ontwikkelingen op het gebied van de ruimtelijke ordening. De Afdeling komt dan ook tot de slotsom dat in het aangevoerde geen grond voor verschoonbaarheid als bedoeld in artikel 6:13 Awb kan worden gevonden, zodat het niet inbrengen van een zienswijze aan appellant is toe te rekenen. Ook hier zijn belanghebbenden dus zelf verantwoordelijk voor het tijdig indienen van een zienswijze.

Conclusie

De toepassing van artikel 6:13 Awb heeft de afgelopen jaren met name in het kader van de 'fuiken' een ontwikkeling doorgemaakt. Hoewel de wetgever heeft beoogd, met de komst van de onderdelenfuik, het belang van de grondenfuik te doen afnemen, speelt de grondenfuik anno 2013 nog steeds een rol. Een rol die wel aan belang heeft ingeboet. De aangehaalde rechtspraak ten aanzien van de verwijtbaarheid van artikel 6:13 Awb bevestigt nogmaals dat niet snel wordt aangenomen dat het een belanghebbende niet kan worden verweten dat hij geen zienswijze heeft ingediend of bezwaar of beroep heeft ingesteld. Uit de rechtspraak blijkt echter dat dit gegeven belanghebbenden er niet van weerhoudt om de discussie ten aanzien van de verwijtbaarheid tot aan de Afdeling te voeren.

Over de auteurs
Rutger Boogers is advocaat bij Bogaerts & Groenen advocaten en tevens vaste medewerker van dit blad. Robert Wannink is advocaat/partner bij Bogaerts & Groenen advocaten en tevens redacteur van dit blad.